ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา

373
ค1411ค
ฉ.2

ใบแก้คำผิด

หน้า	บรรทัดที่	คำผิด	แก้เป็น
5	14	ป.4	ป.7
6	11,12	เด็ก	นักเรียน
8,9	สุดทาย,14	2521	2520
10,20	7,6	อัตราส่วนนักเรียนต่อจำนวนประชากร	อัตราการเรียนต่อ
12	สุดทาย	กูระจาย	การกระจาย
13	8	ขึ้นี้	ขึ้น
18,19	13,13	2521	2520
21	10	เด็ก	นักเรียน
22	–	564,660,807,832	.564,.660,.807,.832
26	3	สวน	สัดสวน

<u>หมายถึง</u>

(1) ประชากรในหน้า 5 ข้อ(6) หมายถึง จำนวนนักเรียนที่จบ ป.7 ทั้งหมดปีการศึกษา 2519 ในภาคเหนือ

(2) ประชากรในหน้า 7 ข้อ(5)หมายถึง จำนวนนักเรียนที่จบป.7ทั้งหมดปีการศึกษา2519 ในภาคใต้

(3) ประชากรในหน้า 13 ข้อ(1) หมายถึง จำนวนนักเรียนที่จบ ม.ศ.3ทั้งหมดปีการศึกษา2519 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา

รายงานการวิเคราะห์การกระจายของโอกาสการเข้าศึกษา

ในระดับมัธยมศึกษา ในแต่ละภูมิภาค

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

รายงานฉบับนี้เป็นบทวิเคราะห์เกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาในภาคต่าง ๆ ของเมืองไทย โดยได้สรุปและวิเคราะห์เพิ่มเติมจากปริญญานิพนธ์ของนิสิตระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยในโครงการวิจัย เรื่อง "โอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา" ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รายงานจะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการกระจายของโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนในปี 2520 เมื่อจำแนกตามอาชีพบิดาหรือมารดาของนักเรียนในแต่ละภาคนั้น ๆ

สำนักงานฯ ได้จัดทำรายงานด้านความเสมอภาคทางการศึกษาขึ้น 3 ฉบับด้วยกัน รายงานฉบับนี้เป็นฉบับแรกที่พิมพ์เผยแพร่ ส่วนอีก 2 ฉบับ คือเรื่อง "องค์ประกอบบางประการที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา" และ "ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา โอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" สำนักงานฯ จะนำเสนอในลำดับต่อไป.

(นายสิปปนนท์ เกตุทัต)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เลขหมู่ จฬ ร 15
เลขทะเบียน 012860
วัน, เดือน, ปี 27 ก.ย. 49

สารบาญ

		หน้า
คำนำ		1
บทนำ		3
ตอนที่ 1	โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	7
	การวิเคราะห์เปรียบเทียบโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	13
ตอนที่ 2	โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	17
	การวิเคราะห์เปรียบเทียบโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	25
ภาคผนวก		

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ในระยะที่ผ่านมาความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาเป็นประเด็นที่นักการศึกษา และผู้บริหารสนใจเป็นอย่างยิ่ง เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะบทบาทของสถาบันการศึกษาในสังคมปัจจุบันได้ทวีความสำคัญขึ้นมาก กล่าวคือ สถาบันการศึกษาเป็นผู้กำหนดการเลือกวิถีชีวิตในอนาคตของบุคคล เป็นผู้ผลิต และเตรียมแรงงานตลอดจนเป็นฐานกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ เมื่อสถาบันการศึกษามีความหมายต่อบุคคลมากเช่นนี้ บุคคลและสังคมย่อมเรียกร้องให้มีการเปิดโอกาสอันเท่าเทียมกัน สำหรับอนาคตทั้งของตนเองและส่วนรวมเพื่อชีวิตที่ดีกว่า และเมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปแล้ว ความไม่เป็นธรรมในเรื่อง โอกาสดังกล่าวมีสาเหตุมาจากหลายด้าน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและครอบครัว ระบบโรงเรียนตลอดจนส่วนอื่นในสังคมที่เกี่ยวข้อง

เมื่อ ปี 2517 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา 1/ ในระดับประถมศึกษา และได้พบว่าโอกาสทางการศึกษาในระดับดังกล่าว ยังมีความเหลื่อมล้ำอย่างมากทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ จากข้อค้นพบนี้ เราย่อมเกิดความสงสัยว่าในการศึกษาขั้นสูงขึ้นไปความเหลื่อมล้ำในทางการศึกษาจะมีอยู่หรือไม่เพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับหลังประถมศึกษา เป็นระดับที่เตรียมแรงงานกึ่งฝีมือ และแรงงานมีฝีมือให้กับสังคม ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในระดับนี้ถ้ามี ย่อมเกิดผลกระทบต่อชีวิตอนาคตของบุคคล และผลประโยชน์ของรัฐเป็นอย่างมาก

โดยคำนึงถึงความจำเป็นดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้มอบทุนวิจัยจำนวน 8 ทุน ให้แก่นิสิตปริญญาโททางการศึกษาทำการวิจัยโอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแบ่งวิจัยเป็นภาคภูมิศาสตร์ เพื่อจะศึกษาการกระจายของโอกาสการเข้าศึกษาในระดับทั้งสองในแต่ละภูมิภาค เมื่อการวิจัยทั้ง 2 เรื่องสิ้นสุดลงแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้นำผลการวิจัยมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เห็นความแตกต่างของโอกาสดังกล่าว

1/ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, <u>รายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประประถมศึกษา : ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา,</u> 2518

ในแต่ละภาค นอกจากนั้น ยังได้วิเคราะห์เพิ่มเติม โดยการเลือกตัวแปรที่พิจารณาว่ามีความสำคัญ คือ อาชีพของบิดามารดานักเรียน มาเป็นดัชนีของโอกาสทางการศึกษา (opportunity index) แล้วใช้เทคนิควิธีการทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ลอเรนซ์เคิร์ฟ (Lorenz Curve) และดัชนีของคุซเนทส์ (Kuznets index) 1/ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ จำนวนนักเรียนที่ได้เรียนต่อจำแนกตามอาชีพของบิดามารดากับจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ การวิเคราะห์นี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีความเสมอภาคเพียงใดในเรื่องโอกาสการเข้าเรียนต่อ โดยถือสมมติฐานว่า การให้การศึกษาเป็นบริการของรัฐที่สมาชิกทุกคนควรมีโอกาสได้รับโดยเท่าเทียมกัน การพิจารณาการกระจายของโอกาสดังกล่าว จากเด็กที่เรียนอยู่ จึงต้องคำนึงถึงประชากรทั่วประเทศเป็นสำคัญ พูดง่าย ๆ คือต้องดูว่าชาวนาทั้งประเทศมีกี่คน แล้วลูกชาวนาได้เรียนหนังสือต่อกี่คน นักธุรกิจทั้งประเทศมีกี่คน แล้วลูกนักธุรกิจได้เรียนหนังสือต่อกี่คน จากสัดส่วนนี้เราจึงจะกล่าวได้ว่า โอกาสที่จะใช้บริการการศึกษาของรัฐได้กระจายไปยังประชาชนโดยทั่วถึงและเป็นธรรมหรือยัง

การวิเคราะห์โอกาสการเข้าศึกษาต่อนี้จะนำเสนอเป็นสองระดับ คือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1/ ดูรายละเอียดในภาคผนวก

ตอนที่ 1 โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ก. โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อุดม ภู่ประดิษฐ์ ได้ศึกษาเรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการเรียนของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ปรากฏข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

(1) นักเรียนที่จบชั้น ป.7 จากโรงเรียนประเภทต่าง ๆ มีโอกาสการเข้าศึกษาแตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 6.26 ของนักเรียนที่จบป.7 ทั้งหมดได้เข้าเรียนต่อชั้น มศ.1 ถึงร้อยละ 22.20 ของนักเรียนชั้น มศ.1 ทั้งหมด นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนเทศบาล และโรงเรียนราษฎร์มีร้อยละ 3.27 และ 5.18 ได้เข้าศึกษาต่อ มศ.1 คิดเป็นร้อยละ 5.50 และ 14.78 ตามลำดับ ส่วนนักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีโอกาสเข้าศึกษาต่อน้อยที่สุด กล่าวคือ มีนักเรียน จบ ป.7 ถึงร้อยละ 85.29 แต่ได้เข้าศึกษาต่อชั้น มศ.1 เพียงร้อยละ 57.52 เท่านั้น

(2) องค์ประกอบด้านอาชีพผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองที่เป็นเสมียนและข้าราชการชั้นประทวน[1/] ซึ่งมีเพียงร้อยละ 8.14 ของประชากรทุกอาชีพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บุตรได้เข้าศึกษาต่อ มศ.1 ถึงร้อยละ 19.98 ของนักเรียนชั้น มศ.1 ทั้งหมด อาชีพพ่อค้ามีร้อยละ 8.59 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 9.54 สำหรับอาชีพเกษตรกรมีร้อยละ 55.04 บุตรได้เข้าเรียนต่อร้อยละ 64.60 ส่วนอาชีพกรรมกรไม่มีทักษะซึ่งมีถึงร้อยละ 21.24 บุตรได้เข้าเรียนเพียงร้อยละ 2.69 เท่านั้น

(3) ระดับการศึกษาของบิดามารดา พบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่ำกว่า ป.4 มีโอกาสศึกษาต่อน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรทั้งหมดกล่าวคือ บิดามารดากลุ่มนี้มีร้อยละ 85.12 ของประชากร แต่บุตรได้เข้าเรียนต่อในชั้น มศ.1 เพียงร้อยละ 11.89 เท่านั้น สำหรับนักเรียนที่มีบิดามารดามีการศึกษาสูงกว่า ป.4 ขึ้นไป มีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อชั้น มศ.1 สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของกลุ่มประชากร

(4) ภูมิลำเนานักเรียน พบว่านักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองร้อยละ 9.83 แต่ได้เข้าศึกษาต่อถึงร้อยละ 45.42 และนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบทร้อยละ 90.17 ได้เข้าศึกษาต่อเพียงร้อยละ 54.58

1/ ข้าราชการสูงกว่าชั้นประทวนจัดอยู่ในกลุ่มอาชีพชั้นสูง ดูรายละเอียดการจำแนกกลุ่มอาชีพจากตารางที่ [illegible]

(5) การมีพี่เรียนหรือเคยเรียนในโรงเรียนที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่ พบว่า โรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม (ค.ม.ส.) มีแนวโน้มที่มีพี่เคยเรียนอยู่ในโรงเรียนที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่สูงกว่าโรงเรียนมัธยมสามัญส่วนโรงเรียนในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท (ค.ม.ช.) และโรงเรียนในโครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค (ค.ม.ภ.) ไม่แตกต่างจากโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม (ค.ม.ส.) และโรงเรียนมัธยมสามัญ

(6) ผลการเรียนในชั้น ป.7 พบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกันมีโอกาสได้เข้าศึกษาต่อชั้น มศ.1 ไม่แตกต่างกัน แต่มีโอกาสเลือกเรียนในโรงเรียนประเภทต่าง ๆ แตกต่างกัน กล่าวคือ โรงเรียนในโครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค (ค.ม.ภ.) มีแนวโน้มที่จะมีนักเรียนมีผลการเรียนอยู่ในกลุ่มสูงมีจำนวนสูงสุด รองลงมาได้แก่โรงเรียนในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท (ค.ม.ช.) โรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม (ค.ม.ส.) และโรงเรียนมัธยมสามัญ ส่วนโรงเรียนราษฎร์เป็นอันดับสุดท้าย

ข. <u>โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคเหนือ</u>

จรูญ พานิชย์ผลินไชย ได้ศึกษาเรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการเรียนของนักเรียนในภาคเหนือ" ปรากฏข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

(1) นักเรียนที่จบชั้น ป.7 จากโรงเรียนแต่ละประเภทมีโอกาสในการเข้าศึกษาในชั้น มศ.1 แตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 7.88 ของนักเรียนที่จบชั้น ป.7 ทั้งหมด ได้เข้าเรียนต่อชั้น มศ.1 ร้อยละ 14.45 ของนักเรียนชั้น มศ.1 ทั้งหมด นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนเทศบาลและโรงเรียนราษฎร์มีร้อยละ 4.65 และ 13.43 ได้เข้าศึกษาต่อ มศ.1 คิดเป็นร้อยละ 6.81 และ 25.95 ตามลำดับ ส่วนนักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมีมากที่สุด คือร้อยละ 73.91 มีโอกาสศึกษาต่อชั้น มศ.1 เพียงร้อยละ 52.77

(2) องค์ประกอบด้านอาชีพของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพเสมียน ลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวนกับอาชีพพ่อค้าเจ้าของร้านชำ ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 9 และ 10 ของประชากร บุตรได้เข้าเรียนต่อในชั้น ม.ศ.1 ถึงร้อยละ 21 และ 22 ของนักเรียน มศ.1

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทั้งหมดตามลำดับ แต่ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมกับกรรมกร ซึ่งมีอยู่ถึงร้อยละ 56 และ 20 ของประชากร มีโอกาสได้เข้าเรียนต่อในชั้น มศ.1 เพียงร้อยละ 38 และ 10 ตามลำดับเท่านั้น

(3) นักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้น มศ.1 แตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่มีบิดามารดาได้รับการศึกษาไม่เกินชั้น ป.4 ซึ่งมีถึงร้อยละ 52 ของประชากร ได้เรียนต่อชั้น มศ.1 เพียงร้อยละ 9 ส่วนนักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษาสูงเกินกว่า ป.4 ขึ้นไปมีโอกาสได้เข้าเรียนต่อในชั้น มศ.1 มากกว่า

(4) จำนวนพี่น้องในครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่มีจำนวนพี่น้องเกินกว่า 4 คน ซึ่งมีร้อยละ 33 ของประชากรได้เรียนต่อชั้นม.ศ.1 ร้อยละ 46 และครอบครัวที่มีจำนวนพี่น้องไม่เกิน 4 คน ซึ่งมีร้อยละ 67 ของประชากร ได้เรียนต่อชั้นม.ศ.1 ร้อยละ 54

(5) ภูมิลำเนานักเรียน พบว่า มีความแตกต่างกันมากคือ นักเรียนที่มีภูมิลำเนาในชนบทซึ่งมีร้อยละ 84 ของประชากร มีโอกาสได้เรียนต่อ ม.ศ.1 เพียงร้อยละ 37 ขณะที่นักเรียนซึ่งมีโอกาสเรียนต่อชั้นม.ศ.1 ถึงร้อยละ 63 เป็นนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองคิดเป็นร้อยละ 16 ของประชากรเท่านั้น

(6) ผลการเรียนชั้น ป.4 พบว่า นักเรียนกลุ่มที่มีผลการเรียนสูง ซึ่งมีเพียงร้อยละ 8 ของประชากรมีโอกาสได้ศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1 ถึงร้อยละ 20 รองลงมาเป็นนักเรียนกลุ่มที่มีผลการเรียนปานกลาง ซึ่งมีร้อยละ 51 ของประชากรได้เรียนต่อ ม.ศ.1 ร้อยละ 65 และที่มีโอกาสน้อยที่สุดคือ นักเรียนที่มีผลการเรียนชั้น ป.7 ต่ำ ซึ่งมีร้อยละ 41 ของประชากรได้เรียนต่อ ม.ศ.1 ร้อยละ 15 เท่านั้น

ค. <u>โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคกลาง</u>

จันทนา นนทิกร ได้ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของนักเรียนที่มีโอกาสศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคกลาง จำแนกตามประเภทโรงเรียน" สามารถสรุปผลจากข้อมูลได้ดังนี้

(1) นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนแต่ละประเภท มีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อ ม.ศ.1 ในโรงเรียนแต่ละประเภทแตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนของกรมสามัญศึกษามีโอกาสได้เรียนต่อในโรงเรียน <u>ค.ม.ส.</u> มากที่สุด นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนของเทศบาลและโรงเรียนราษฎร์มีโอกาสได้เรียนต่อในโรงเรียนราษฎร์มากที่สุด

และนักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีโอกาสได้เรียนต่อในโรงเรียนสังกัดมัธยมของกรมสามัญศึกษาและโรงเรียน ค.ม.ช. มากเท่า ๆ กัน

(2) องค์ประกอบด้านอาชีพผู้ปกครอง นักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.1 ต่างกันไปด้วย กล่าวคือ นักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพชั้นสูงมีโอกาสได้เรียนต่อมากกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพอย่างอื่น รองลงมาเป็นนักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าและเจ้าของร้านชำ ส่วนนักเรียนที่มีผู้ปกครองเป็นกรรมกรมีโอกาสในการเข้าเรียนต่อน้อยที่สุด

(3) ระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อประเภทของโรงเรียนที่นักเรียนเข้าศึกษา เด็กนักเรียนที่มีผู้ปกครองได้รับการศึกษาสูงมีโอกาสได้เรียนต่อในโรงเรียนรัฐบาลมากกว่า นักเรียนที่มีผู้ปกครองได้รับการศึกษาต่ำ

(4) ภูมิลำเนา เด็กที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีโอกาสในการศึกษาต่อไม่เท่ากัน เด็กที่อยู่ในเมืองมีโอกาสศึกษาต่อมากกว่าในชนบท

ง. <u>โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคใต้</u>

ประยงค์ ชูน้อย ได้ศึกษาเรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการเรียนของนักเรียนในภาคใต้" ปรากฏข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

(1) นักเรียนที่จบชั้น ป.7 จากโรงเรียนแต่ละประเภท มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1แตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่จบ ป.7 จากโรงเรียนสังกัดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีโอกาสเข้าศึกษาต่อน้อยที่สุด จากนักเรียนที่จบชั้น ป.7 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 66.66 ของนักเรียนที่จบชั้น ป.7 ทั้งหมด ได้ศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1 เพียงร้อยละ 36.20 และที่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อมากที่สุดเป็นนักเรียนที่จบชั้น ป.7 จากโรงเรียนสังกัดเทศบาล คือมีนักเรียนที่จบ ป.7 ร้อยละ 6.10 แต่ได้ศึกษาต่อร้อยละ 18.35 รองลงมาเป็นนักเรียนที่จบจากโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนที่สังกัดกรมสามัญศึกษา

(2) องค์ประกอบด้านอาชีพผู้ปกครอง พบว่า นักเรียนที่มีผู้ปกครองเป็นนักธุรกิจและอุตสาหกรซึ่งมีเพียงร้อยละ 1.66 ของประชากร โอกาสศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1 สูงถึงร้อยละ 11.25 ของจำนวนนักเรียนที่ได้เรียนต่อและนักเรียนที่มีโอกาสศึกษาต่อชั้นม.ศ.1 ต่ำ ได้แก่

นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพ เสมียน, ลูกจ้าง และข้าราชการชั้นประทวน ซึ่งมีร้อยละ 13.62 ของประชากร มีโอกาสเข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1 เท่ากับร้อยละ 10.77 กับนักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรม โอกาสการเข้าศึกษาต่อมีเพียงร้อยละ 43.28 แต่สัดส่วนของประชากรเท่ากับ 66.73

(3) ระดับการศึกษาของบิดามารดาที่แตกต่างกันมีผลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.1 กล่าวคือ นักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษา ไม่จบ ป.4 ซึ่งมีร้อยละ 55.94 ของประชากร มีโอกาสศึกษาต่อเพียงร้อยละ 21.34 เท่านั้น นักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษาจบชั้น ป.4 แต่ไม่จบชั้น ป.7 มีร้อยละ 37.78 ของประชากรมีโอกาสศึกษาต่อ ม.ศ.1 ร้อยละ 45.99 และนักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษาสูงกว่า ป.7 ขึ้นไป มีโอกาสศึกษาต่อมากกว่านักเรียนที่มีบิดามารดาได้รับการศึกษาไม่จบชั้น ป.4 และจบชั้น ป.4 แต่ไม่จบชั้น ป.7

(4) ภูมิลำเนานักเรียน พบว่า นักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมือง ซึ่งมีร้อยละ 16.66 ของประชากรได้ศึกษาต่อ ม.ศ.1 ร้อยละ 54.05 แต่นักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบท ซึ่งมีถึงร้อยละ 83.34 ของประชากรมีโอกาสศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1 เพียงร้อยละ 45.95 เท่านั้น

(5) ผลการเรียนชั้น ป.7 พบว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกันในชั้น ป.7 มีโอกาสได้เข้าศึกษาชั้น ม.ศ.1 แตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่มีผลการเรียนสูง ซึ่งมีร้อยละ 8.94 ของประชากรมีโอกาสศึกษาต่อมากถึงร้อยละ 20.52 แต่กลุ่มที่มีผลการเรียนปานกลาง และต่ำ ซึ่งมีถึงร้อยละ 52.11 และ 38.95 ของประชากรมีโอกาสเข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1 ร้อยละ 49.06 และ 30.42 ตามลำดับ

จ. <u>การวิเคราะห์เปรียบเทียบโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของเด็กนักเรียนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย จำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดา</u>

จากการศึกษาวิจัยของ จันทนา นนทิกร, จรูญ พานิชผลินไชย, ประยงค์ ชูน้อย และอุดม ภูประดิษฐ์ เกี่ยวกับโอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ ซึ่งแต่ละท่านได้ศึกษาถึงโอกาสของนักเรียน โดยจำแนกตามลักษณะต่างๆ หลายลักษณะด้วยกัน รวมทั้งการจำแนกตามอาชีพบิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครอง ในที่นี้ได้นำโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 1 โอกาสการเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนในภาคต่าง ๆ ปี2520 จำแนกตามอาชีพของบิดามารดา

กลุ่มอาชีพ บิดา มารดา	ตะวันออกเฉียงเหนือ			เหนือ			ใต้			กลาง		
	% ประ* ชากร (1)	% นร. มศ.1 (2)	ดัชนีของโอกาส (2)/(1)	% ประ* ชากร (3)	% นร. มศ.1 (4)	ดัชนีของโอกาส (4)/(3)	% ประ* ชากร (5)	% นร. มศ.1 (6)	ดัชนีของโอกาส (6)/(5)	% ประ* ชากร (7)	% นร. มศ.1 (8)	ดัชนีของโอกาส (8)/(7)
กลุ่มอาชีพชั้นสูง	2	2	1.00	2	4	2.00	3	8	2.33	2	9	4.50
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	1	1	1.00	1	5	5.00	1	7	7.00	1	1	1.00
พ่อค้า,เจ้าของร้านชำ	4	9	2.25	6	22	3.67	8	14	1.75	9	30	3.33
เสมียน,ลูกจ้าง,ข้าราชการชั้นประทวน	3	20	6.67	3	21	7.00	5	11	2.20	6	29	4.83
เกษตรกร	86	65	0.76	81	38	0.47	76	43	0.57	70	26	0.37
กรรมกร	4	3	0.75	7	10	1.43	7	17	2.43	12	5	0.42
รวม	100	100	1.00	100	100	1.00	100	100	1.00	100	100	1.00

* จำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมดจำแนกตามอาชีพ ปี 2519 (ที่มา รายงานผลการสำรวจการงานทั่วราชอาณาจักร รอบที่ 2 ก.ค.–ก.ย. 2519 สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2521)

ตารางที่ 5 อัตราการเรียนต่อในชั้นม.ศ.1 ต่อประชากร 10,000 คน (ที่ประกอบอาชีพ) จำแนกตามภาคและอาชีพของบิดาหรือมารดาของนักเรียน ปี 2520

กลุ่มอาชีพ บิดา มารดา	ตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนประชากร*	ตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน นร.มศ.1**	ตะวันออกเฉียงเหนือ อัตราการเรียนต่อ (2)/(1)	เหนือ จำนวนประชากร*	เหนือ จำนวน นร.มศ.1**	เหนือ อัตราการเรียนต่อ (4)/(3)	ใต้ จำนวนประชากร*	ใต้ จำนวน นร.มศ.1**	ใต้ อัตราการเรียนต่อ (6)/(5)	กลาง จำนวนประชากร*	กลาง จำนวน นร.มศ.1**	กลาง อัตราการเรียนต่อ (8)/(7)
	(1)	(2)		(3)	(4)		(5)	(6)		(7)	(8)	
อาชีพชั้นสูง	32,100	1,592	193	61,110	2,127	346	56,380	4,178	741	78,150	7,632	976
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	21,040	796	378	22,310	2,659	1,191	16,390	3,656	2,230	28,210	848	300
พ่อค้าเจ้าของร้านชำ	264,680	7,163	270	244,040	11,700	479	166,590	7,311	438	362,500	25,440	701
เสมียน,ลูกจ้าง,ข้าราชการชั้นประทวน	146,950	15,917	1,083	123,110	11,169	907	109,930	5,744	522	228,750	24,591	1,075
เกษตรกรรม	6,127,630	51,731	84	3,332,750	20,210	60	1,597,500	22,455	140	2,728,720	22,048	80
กรรมกร	259,220	2,388	92	286,840	5,318	185	150,040	8,878	591	466,650	4,240	90
รวม	6,901,620	79,587	115	4,070,160	53,183	130	2,096,830	52,222	246	3,892,980	84,799	217

* จำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมดจำแนกตามอาชีพ ปี 2519 (ที่มา รายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร รอบที่ 2 ก.ค.–ก.ย. 2519 สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2521)

** ประมาณจากจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปี 2520 (ที่มา ดัชนีตัวชี้นำและแผนภาพทางการศึกษา สภาพมัธยมศึกษาตอนต้นและโอกาสการเข้าศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)

จำแนกตามอาชีพบิดาหรือมารดา มาศึกษาเปรียบเทียบระหว่างภาคต่าง ๆ โดยใช้อาชีพของบิดามารดาเป็นดัชนีของโอกาสดังกล่าว การที่เลือกอาชีพเป็นดัชนี เนื่องจากสามารถใช้เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวแปรเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดี และที่สำคัญก็คือการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ ฉะนั้นการที่เด็กจะมีโอกาสได้เรียนต่อหรือไม่ในระดับนี้ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดาย่อมจะเป็นดัชนีที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง วิธีการที่ใช้เปรียบเทียบประกอบด้วย ดัชนีของโอกาส(opportunity index) อัตราส่วนนักเรียนต่อจำนวนประชากร ลอเรนซ์เคิร์ฟ (Lorenz Curve)

โอกาสการเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียน จำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดาจากตารางที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมด จำแนกตามอาชีพปี 2519 1/ นักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพประเภทเสมียนลูกจ้าง , ข้าราชการชั้นประทวน ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางมีโอกาสได้เรียนมากที่สุด โดยมีค่าดัชนีของโอกาส 2/ เท่ากับ 7.00 , 6.67 และ 4.83 ตามลำดับ ยกเว้นภาคใต้ซึ่งนักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพนักธุรกิจบุตสาหกรรมมีโอกาสได้เรียนมากที่สุดมีดัชนีของโอกาสเท่ากับ 7.00แต่ในทุกภาคปรากฏว่า โอกาสของนักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีน้อยที่สุด โดยมีค่าดัชนีของโอกาสต่ำสุดในภาคกลางเท่ากับ 0.37 สำหรับบุตรของกรรมกรมีโอกาสการเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่าบุตรเกษตรกรไม่มากนักในภาคกลาง เกือบจะเท่า ๆ กันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสูงกว่าค่อนข้างมากในภาคเหนือและภาคใต้

โอกาสการเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นี้เมื่อพิจารณาจากอัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่ได้เรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพ 10,000 คน จำแนกตามอาชีพ ปี 2519 (ดูตารางที่ II) ปรากฏว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง นักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพเสมียนรับจ้าง ข้าราชการชั้นประทวน มีโอกาสได้

1/ ในปริญญานิพนธ์ ที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบใช้ฐานประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป จำแนกตามอาชีพ ปี 2513

2/ ดัชนีของโอกาส (opportunity index) ในที่นี้คำนวณได้จากค่าร้อยละของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 หารด้วยค่าร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพ ซึ่งจำแนกตามประเภทของอาชีพ

เรียนมากที่สุด เท่ากับ 1,083 และ 1,075 คน ตามลำดับ ในภาคใต้และภาคเหนือนักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพนักธุรกิจอุตสาหกรรมมีโอกาสได้เรียนต่อมากที่สุดเท่ากับ 2,230 และ 1,191 คน ตามลำดับ ในขณะที่โอกาสของเด็กในทุกภาคที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีน้อยที่สุด โดยบุตรเกษตรกรในภาคเหนือมีโอกาสเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่ำสุดเพียง 60 คนต่อประชากร 10,000 คน

ถ้าเราแสดงการกระจายของโอกาสในการเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนจำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดา โดยใช้ลอเรนซ์ เคิร์ฟ ซึ่งพลอตได้จากร้อยละสะสมของนักเรียนที่เรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปี 2520 จำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดาเป็นแกนตั้ง ร้อยละสะสมของประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ จำแนกตามประเภทของอาชีพ ปี 2519 เป็นแกนนอน จะได้เส้นสี่เส้นแสดงการกระจายของโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคกลาง ตามลำดับของการกระจายโอกาสที่เท่าเทียมจากมากไปหาน้อย และเมื่อคำนวณค่าดัชนีของคุซเนทส์ (Kuznets index) จะเห็นว่าสอดคล้องกันกับลำดับเส้นดังกล่าว คือ เส้นที่แสดงถึงการกระจายของโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนีของคุซเนทส์ ต่ำสุดเท่ากับ .506 รองลงมาภาคใต้เท่ากับ .658 ภาคเหนือมีค่าเท่ากับ .874 และภาคกลางมีค่าสูงสุดเท่ากับ 1.022 (ดูแผนภาพที่ I และการคำนวณค่าดัชนีของคุซเนทส์ในภาคผนวก)

<u>สรุป</u>

โอกาสในการเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนที่บิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครองประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีไม่เท่ากัน นักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ซึ่งแสดงได้ด้วยอาชีพของบิดาหรือมารดาประเภทอาชีพชั้นสูง นักธุรกิจอุตสาหกรรม พ่อค้าหรือเสมียนลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวน จะมีโอกาสการเข้าเรียนได้มากกว่า เด็กที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ อันได้แก่ บุตรของเกษตรกรและกรรมกร และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีการกระจายของโอกาสของเด็กที่มีบิดาหรือมารดาประกอบอาชีพแตกต่างกันได้เท่าเทียมมากที่สุด รองลงมาคือภาคใต้และภาคเหนือ และมีการกระจายของโอกาสอย่างไม่เป็นธรรมมากที่สุดในภาคกลาง

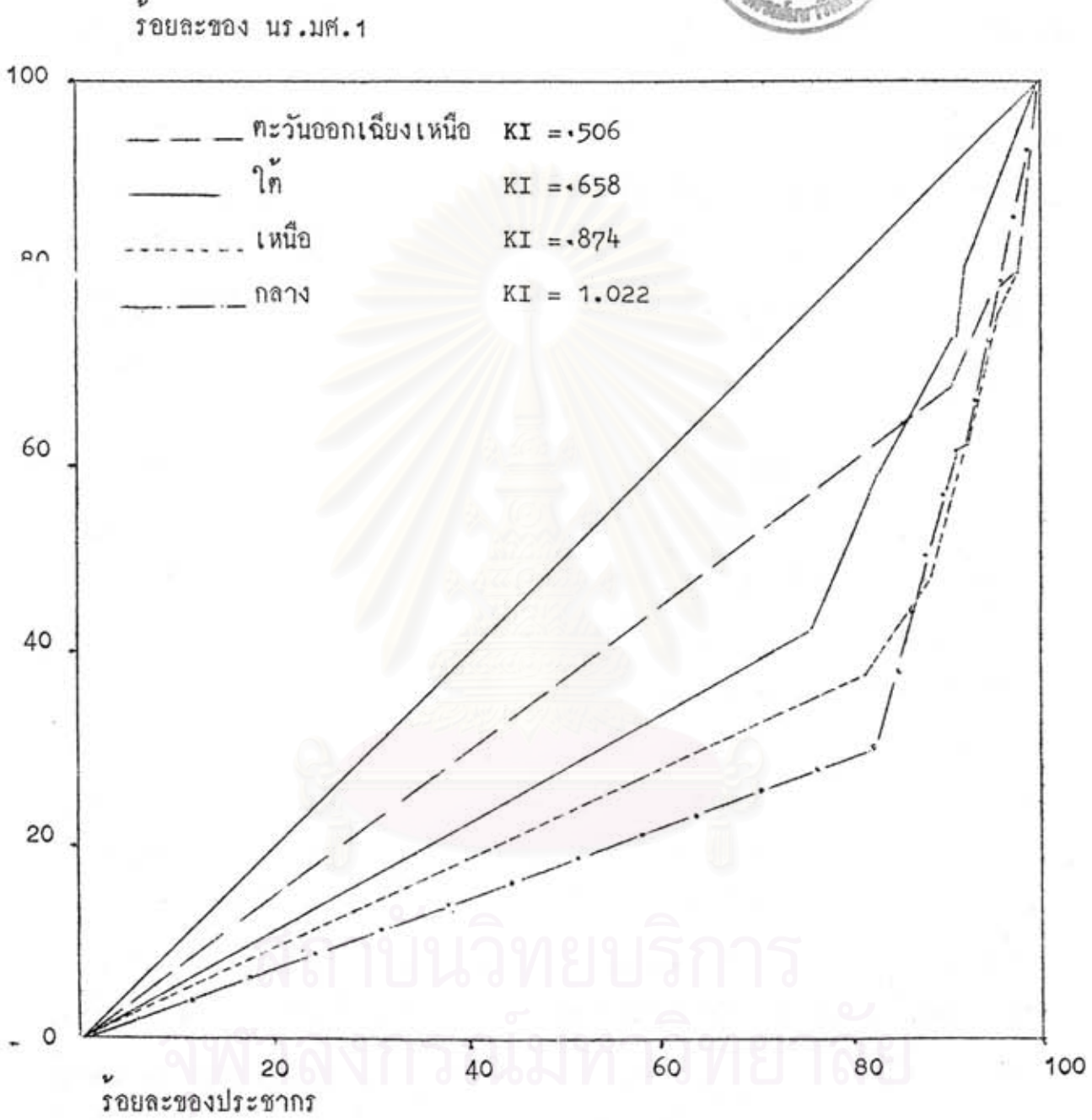

แผนภาพที่ 1 การกระจายของนักเรียน ม.ศ.1 ในภาคต่าง ๆ จำแนกตามอาชีพบิดาหรือมารดา

ตอนที่ 2 โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ก. โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2520

วิศิษฐ์ นาจำปา ได้ศึกษาเรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

(1) โอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.4 เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของประชากร พบว่า ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเภทของโรงเรียน และผลการเรียนที่นักเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 มา แต่สถานภาพส่วนตัวของนักเรียนจะมีอิทธิพลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อ ม.ศ.4

(2) นักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีโอกาสการเข้าศึกษาต่อไม่เท่ากัน กล่าวคือ นักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพเสมียน ลูกจ้าง และข้าราชการมีโอกาสเข้าศึกษาร้อยละ 23 แต่สัดส่วนประชากรประกอบอาชีพดังกล่าวมีเพียงร้อยละ 7 นักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพนักธุรกิจ , อุตสาหกรรม มีโอกาสเข้าศึกษาร้อยละ 2 และสัดส่วนของประชากรก็มีร้อยละ 2 แต่นักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกรรมกรมีโอกาสเข้าศึกษารวมกันเพียงร้อยละ 60 ขณะที่สัดส่วนของประชากรมีรวมกันเท่ากับร้อยละ 77

(3) นักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษาต่างกัน มีโอกาสเข้าศึกษาไม่เท่ากัน นักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษาไม่เกิน ป.7 มีโอกาสเข้าศึกษาร้อยละ 69 แต่สัดส่วนของประชากรที่ไม่จบชั้นป.7 มีถึงร้อยละ 95 และนักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษาสูงกว่า ป.7 มีโอกาสเข้าศึกษาถึงร้อยละ 31 ขณะที่สัดส่วนของประชากรมีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น

(4) รายได้ที่ต่างกันของครอบครัว ทำให้โอกาสศึกษาต่อของนักเรียนไม่เท่ากัน นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท มีโอกาสศึกษาต่อร้อยละ 44 แต่สัดส่วนของประชากรมีถึงร้อยละ 75 และนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้เกิน 1,000

บาทต่อเดือน มีโอกาสศึกษาต่อร้อยละ 56 ขณะที่สัดส่วนของประชากรมีเพียงร้อยละ 25

(5) ภูมิลำเนาของนักเรียนมีผลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองมีโอกาสเข้าศึกษาต่อถึงร้อยละ 47 แต่สัดส่วนของประชากรมีเพียงร้อยละ 10 และนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบทมีโอกาสเข้าศึกษาต่อเพียงร้อยละ 53 แต่สัดส่วนของประชากรมีถึงร้อยละ 90

ข. <u>โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคกลาง ปี 2520</u>

สถาพร ขันโต ได้ศึกษาเรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนในภาคกลาง" มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

(1) ผลการเรียนที่แตกต่างกันในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำให้โอกาสศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไม่เท่ากัน กล่าวคือ นักเรียนที่จบชั้น ม.ศ.3 ที่มีผลการเรียนอยู่ในกลุ่มสูงมีร้อยละ 6 ได้ศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ร้อยละ 16 นักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในกลุ่มกลางมีร้อยละ 27 ได้ศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ร้อยละ 55 และนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในกลุ่มต่ำมีร้อยละ 67 แต่มีโอกาสได้ศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 เพียงร้อยละ 29

(2) รายได้ของครอบครัวที่ต่างกัน ทำให้โอกาสของนักเรียนในการศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ไม่เท่ากัน นักเรียนที่มาจากครอบครัวซึ่งมีรายได้สูงกว่าเดือนละ 1,000 บาท มีโอกาสศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ร้อยละ 79 ขณะที่สัดส่วนของประชากรมีเพียงร้อยละ 28 และนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน ได้ศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ร้อยละ 21 แต่สัดส่วนของประชากรมีถึงร้อยละ 72

(3) นักเรียนที่บิดามารดาได้รับการศึกษาต่างกัน มีผลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.4 ของเด็ก กล่าวคือ ประชากรในภาคกลางที่ระดับการศึกษาไม่จบ ป.4 มีถึงร้อยละ 47 บุตรได้เข้าเรียนต่อชั้น ม.ศ.4 เพียงร้อยละ 15 ประชากรที่จบชั้น ป.4 แต่ไม่เกิน ป.7 มีร้อยละ 42 บุตรได้เข้าเรียนต่อร้อยละ 49 ประชากรที่จบชั้น ป.7 แต่ไม่เกิน ม.ศ.3 มีร้อยละ 3 บุตรได้เข้าเรียนต่อร้อยละ 9 ประชากรที่จบม.ศ.3 แต่ไม่เกิน ม.ศ.5 มีร้อยละ 4 บุตรได้เข้าเรียนต่อร้อยละ 16 ประชากรที่จบชั้น ม.ศ.5 หรือเทียบเท่ามีร้อยละ 2

บุตรได้เข้าเรียนต่อร้อยละ 4 และประชากรที่จบอนุปริญญา ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรีมีร้อยละ 2 บุตรได้เข้าเรียนต่อร้อยละ 7

(4) สัดส่วนของนักเรียนที่เรียนต่อชั้น ม.ศ.4 จำแนกตามอาชีพบิดามารดา และสัดส่วนของประชากรในภาคกลางจำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ โอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.4 ของนักเรียนไม่ขึ้นอยู่กับอาชีพของบิดามารดา

(5) ภูมิลำเนาของนักเรียน ไม่มีอิทธิพลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ของนักเรียน

ค. <u>โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคใต้ ปี 2520</u>

นิมิตร อัศวรัตน์ ได้ศึกษาเรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียนในภาคใต้" มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

(1) นักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีผลให้โอกาสการเข้าศึกษาในชั้น ม.ศ.4 ไม่เท่ากัน กล่าวคือ ในภาคใต้มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 73 บุตรได้เข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4ร้อยละ 48 ประชากรประกอบอาชีพกรรมกรมีร้อยละ 9 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 13 อาชีพเสมียน, ลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวนมีร้อยละ 7 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 11 อาชีพพ่อค้ามีร้อยละ 7 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 14 อาชีพชั้นสูงมีร้อยละ 2 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 9 และอาชีพนักธุรกิจ, อุตสาหกรรมมีร้อยละ 2 บุตรได้เข้าศึกษาต่อ ม.ศ.4 ร้อยละ 5

(2) รายได้ของครอบครัวต่างกัน ทำให้โอกาสการเข้าศึกษาในชั้น ม.ศ.4 ไม่เท่ากัน ประชากรในภาคใต้ที่รายได้ของครอบครัวต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือนมีถึงร้อยละ 68 บุตรได้เข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 เพียงร้อยละ 27 และประชากรที่มีรายได้สูงกว่าเดือนละ 1,000 บาทมีร้อยละ 32 บุตรได้เข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ร้อยละ 73

(3) มีความแตกต่างของโอกาสการเข้าศึกษาในชั้นม.ศ.4 เมื่อบิดามารดาของนักเรียนได้รับการศึกษาต่างกัน ประชากรภาคใต้ที่ได้รับการศึกษาไม่จบ ป.4 มีร้อยละ 62

บุตรได้เข้าศึกษาต่อ ม.ศ.4 ร้อยละ 11 ประชากรที่ได้รับการศึกษาจบ ป.4 แต่ไม่ถึง ป.7 มีร้อยละ 32 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 56 ประชากรที่ได้รับการศึกษาจบ ป.7 แต่ไม่ถึง ม.ศ.3 มีร้อยละ 2 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 10 ประชากรที่จบชั้น ม.ศ.3 แต่ไม่ถึงชั้น ม.ศ.5 มีร้อยละ 2 บุตรได้เข้าศึกษาร้อยละ 14 ประชากรที่จบ ม.ศ.5 หรือเทียบเท่ามีร้อยละ 1 บุตรได้เข้าศึกษาร้อยละ 3 และประชากรที่ได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมีร้อยละ 1 บุตรได้เข้าศึกษาต่อ ม.ศ.4 ร้อยละ 6

(4) ภูมิลำเนา ความแตกต่างในด้านภูมิลำเนาของนักเรียนทำให้โอกาสการเข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ไม่เท่ากัน ประชากรภาคใต้อยู่ในเขตเมืองร้อยละ 17 บุตรได้เข้าศึกษาต่อร้อยละ 66 และประชากรในชนบทมีร้อยละ 83 แต่ได้เข้าศึกษาต่อเพียงร้อยละ 34

(5) ด้านผลการเรียนของนักเรียนในชั้น ม.ศ.3 พบว่า ความแตกต่างด้านการเรียนของนักเรียนในชั้น ม.ศ.3 ไม่มีผลต่อโอกาสการเข้าเรียนชั้น ม.ศ.4 ของนักเรียน

ง. <u>โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคเหนือ ปี 2520</u>

เมธินินทร์ ภิญญชน ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาองค์ประกอบของนักเรียนที่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในภาคเหนือ" มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

(1) ประเภทโรงเรียนและผลการเรียนของนักเรียนที่เรียนจบชั้นม.ศ.3 มาผลกับโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.4 นักเรียนที่ได้เรียนต่อ ม.ศ.4 จะมีเกรดเฉลี่ยประมาณ 2.0 และนักเรียนที่จบ ม.ศ.3 จากโรงเรียนมัธยมสามัญมีโอกาสได้เรียนต่อมากกว่านักเรียนที่จบจากโรงเรียนประเภทอื่น

(2) องค์ประกอบด้านอาชีพผู้ปกครอง โอกาสของ นักเรียนที่มีบิดาหรือมารดา หรือผู้ปกครองประกอบอาชีพ เสมียน ลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวน และอาชีพชั้นสูงมีมากกว่านักเรียน ที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพอย่างอื่น และนักเรียนที่มีบิดาหรือมารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.4 น้อยที่สุด

(3) ระดับการศึกษาของบิดาหรือมารดา ประชากรในภาคเหนือร้อยละ 52 ได้รับการศึกษาไม่เกินชั้น ป.4 แต่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ ม.ศ.4 เพียงร้อยละ 15 นักเรียนที่บิดาหรือมารดาได้รับการศึกษาเกินชั้น ป.4 ขึ้นไป มีโอกาสในการศึกษาต่อ ม.ศ.4 มากกว่า

(4) ภูมิลำเนา นักเรียนที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีโอกาสเข้าศึกษาไม่เท่ากัน นักเรียนที่มีภูมิลำเนาในเมืองมีโอกาสเข้าศึกษามากกว่าในชนบท กล่าวคือ ประชากรในเมืองในภาคเหนือมีร้อยละ 16 ได้ศึกษาต่อ ม.ศ.4 ถึงร้อยละ 40 ของนักเรียนทั้งหมดที่ได้เรียน ม.ศ.4 ขณะที่นักเรียนในชนบทได้ศึกษาต่อร้อยละ 60 แต่ประชากรในชนบทมีถึงร้อยละ 84

ผู้วิจัยได้เสนอสมการสำหรับพยากรณ์การเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.4 ในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ซึ่งศึกษาเป็นตัวแปรเดียวกันไว้ด้วยคือ

โอกาสศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ของนักเรียน = 0.5280+0.0668 (เพศ)
+ 0.0690 (เป็นความต้องการของผู้ปกครอง)
+ 0.1672 (โรงเรียนนี้มีอุปกรณ์ทันสมัย)
+ 0.1807 (ได้รับคำแนะนำจากครูในโรงเรียนเดิม)
− 0.0762 (ผลการเรียนในระดับ ม.ศ.3)
− 0.1136 (กิจกรรมด้านอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์)
+ 0.1184 (มารดามีการศึกษาสูง ๆ)
− 0.0208 (ภูมิลำเนา)
+ 0.1393 (การจบมัธยมศึกษาจากโรงเรียนมัธยมสามัญ)
+ 0.1022 (ขนาดของโรงเรียนปัจจุบันที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่)

จ. <u>การวิเคราะห์เปรียบเทียบโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของเด็กนักเรียนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยจำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดา</u>

จากการศึกษาวิจัยของ วิศิษฐ์ นาจำปา , นิมิตร อัศวรัตน์ , สถาพร ขันโต และเมธินินทร์ ภิญญชน เกี่ยวกับโอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับที่อ้างไว้ในการวิเคราะห์โอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ การศึกษาระดับ

ตารางที่ ๓ โอกาสการเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนในภาคต่าง ๆ ปี 2520 จำแนกตามอาชีพของบิดามารดา

กลุ่มอาชีพ บิดา มารดา	ตะวันออกเฉียงเหนือ			กลาง			ใต้			เหนือ**		
	% ประชากร* (1)	% นร. มศ.4 (2)	ดัชนีของโอกาส (2)/(1)	% ประชากร* (3)	% นร. มศ.4 (4)	ดัชนีของโอกาส (4)/(3)	% ประชากร* (5)	% นร. มศ.4 (6)	ดัชนีของโอกาส (6)/(5)	% ประชากร* (7)	% นร. มศ.4 (8)	ดัชนีของโอกาส (8(/(7)
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	1	2	2.00	1	14	14,00	1	5	5.00	1	2	2.00
พ่อค้า,เจ้าของร้านชำ	4	12	3.00	9	23	2.56	8	14	1.75	6	28	4.67
เสมียนลูกจ้าง,ข้าราชการชั้นประทวน กลุ่มอาชีพชั้นสูง	3	26	8.67	8	23	2.87	8	20	2.50	4	21	5.25
เกษตรกรรม	88	57	0.65	70	34	0.49	76	48	0.63	82	41	0.50
กรรมกร	4	3	0.75	12	6	0.50	7	13	1.86	7	8	1.14
รวม	100	100	1.00	100	100	1.00	100	100	1.00	100	100	1.00

* จำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมดจำแนกตามอาชีพ ปี 2519 (ที่มา รายงานผลสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร รอบที่ 2 ก.ค.–ก.ย. 2519 สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2521)

** ได้ตัดจำนวนนักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพอื่น ๆ ออก

ตารางที่ 5 อัตราการเรียนต่อในชั้น ม.ศ.4 ต่อประชากร 10,000 คน (ที่ประกอบอาชีพ) จำแนกตามภาคและอาชีพของบิดาหรือมารดาของนักเรียน ปี 2520

กลุ่มอาชีพ บิดา มารดา	ตะวันออกเฉียงเหนือ			เหนือ			ใต้			กลาง		
	จำนวนประชากร*	จำนวน นร.มศ.4**	อัตราการเรียนต่อ	จำนวนประชากร*	จำนวน นร.มศ.4**	อัตราการเรียนต่อ	จำนวนประชากร*	จำนวน นร.มศ.4**	อัตราการเรียนต่อ	จำนวนประชากร*	จำนวน นร.มศ.4**	อัตราการเรียนต่อ
	(1)	(2)	(2)/(1)	(3)	(4)	(4)/(3)	(5)	(6)	(6)/(5)	(7)	(8)	(8)/(7)
กธุรกิจ, อุตสาหกรรม	21,040	755	359	22,310	250	112	16,390	1,264	772	28,210	4,710	1,670
อดีต, เจ้าของร้านชำ	264,680	4,530	172	244,040	3,505	144	166,590	3,540	213	362,500	7,738	214
สมียนลูกจ้าง, ข้าราชการ-นประทานและอาชีพชั้นสูง	229,050	9,815	428	184,220	2,629	143	166,310	5,056	304	306,900	7,737	252
กษตรกรรม	6,127,630	21,518	36	3,332,750	5,132	15	1,597,500	12,135	76	2,728,720	11,438	42
รรมกร	259,220	1,132	44	286,840	1,002	35	150,040	3,287	219	466,650	2,019	44
รวม	6,901,620	37,750	55	4,070,160	24,003	59	2,096,830	25,282	121	3,892,980	33,642	87

* จำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมดจำแนกตามอาชีพ ปี 2519 (ที่มา รายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร รอบที่ 2 ก.ค. – ก.ย. 2519 สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2521)

** ประมาณจากจำนวนนักเรียน มศ.4 ปีการศึกษา 2520 [ที่มา สถิติการศึกษา 2520, สถิติระดับอาชีวศึกษา ปีการศึกษา 2520 กองสถิติและวิเคราะห์ภาวะการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ]

หลังประถมศึกษาไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ นักเรียนจะได้เรียนต่อหรือไม่ได้เรียนต่อ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว เป็นตัวสำคัญที่จะเป็นเครื่องบ่งบอกได้ อาชีพของบิดามารดาก็เป็นตัวแปรที่สำคัญในด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม จึงเลือกเอาโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน เมื่อจำแนกตามอาชีพของบิดามารดา (หรือผู้ปกครอง) มาศึกษา จากการจำแนกหลาย ๆ อย่างที่ได้ทำการศึกษาวิจัย จากปริญญานิพนธ์ทั้ง 4 เล่มดังกล่าวข้างต้น วิธีการเปรียบเทียบยังคงใช้ ดัชนีของโอกาส (opportunity index) อัตราส่วนนักเรียนต่อจำนวนประชากร ลอเรนซ์ เคิร์ฟ

โอกาสการเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของนักเรียน จำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดา จากตารางที่ III เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมด จำแนกตามอาชีพปี 2519[1/] โอกาสเรียนต่อชั้น ม.ศ.4 ของนักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพ เสมียน, ลูกจ้าง, ข้าราชการชั้นประทวนและอาชีพชั้นสูงมีมากที่สุด แสดงเป็นค่าดัชนีของโอกาสได้เท่ากับ 8.67 และ 5.25 ตามลำดับ สำหรับภาคกลางและภาคใต้นักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพนักธุรกิจ, อุตสาหกรรม มีโอกาสเรียนต่อมากที่สุด แสดงเป็นค่าดัชนีของโอกาสได้เท่ากับ 14.00 และ 5.00 ตามลำดับ แต่ปรากฏว่าในทุกภาคนั้น โอกาสของนักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในการเรียนต่อชั้น ม.ศ. 4 มีน้อยที่สุด โดยนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสมากที่สุด คิดเป็นค่าดัชนีของโอกาสได้เท่ากับ 0.65 รองลงมาคือ ภาคใต้ ค่าดัชนีของโอกาสเท่ากับ 0.63 ภาคเหนือเท่ากับ 0.50 และต่ำสุดในภาคกลาง เท่ากับ 0.49 ส่วนบุตรของกรรมกรมีโอกาสศึกษาต่อชั้น ม.ศ.4 ไม่แตกต่างจากบุตรของเกษตรกรมากนัก โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง

เมื่อพิจารณาโอกาสการเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากอัตราส่วนของนักเรียนที่ได้เรียน ม.ศ.4 ในปี 2520 จำแนกตามอาชีพ กับจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพ 10,000 คน ในปี 2519 จำแนกตามอาชีพ (ดูตารางที่ IV) ปรากฏว่าในภาคกลางและภาค

1/ ในปริญญานิพนธ์ ที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบใช้ฐานประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป จำแนกตามอาชีพ ปี 2513

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใต้ นักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพนักธุรกิจ, อุตสาหกรรม มีโอกาสได้เรียนต่อชั้น ม.ศ.4 มากที่สุดเท่ากับ 1,670 และ 772 คน ตามลำดับ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพเสมียน, ลูกจ้าง, ข้าราชการชั้นประทวนและอาชีพชั้นสูง มีโอกาสเรียนต่อมากที่สุดเท่ากับ428 คน ในภาคเหนือนักเรียนที่บิดาหรือมารดาประกอบอาชีพ พ่อค้าเจ้าของร้านชำ และเสมียนลูกจ้าง, ข้าราชการชั้นประทวน อาชีพชั้นสูง มีโอกาสเรียนต่อใกล้เคียงกัน คือ 144 และ 143 คน ตามลำดับ แต่ในทุกภาคจะเห็นว่าบุตรของเกษตรกรมีโอกาสเรียนต่อ ม.ศ.4 น้อยที่สุด โดยมีอัตราส่วนต่ำสุดในภาคเหนือเพียง 15 คน ต่อประชากร 10,000 คน ส่วนบุตรของกรรมกรเฉพาะในภาคใต้เท่านั้นที่มีโอกาสเรียนต่อสูง สำหรับในภาคอื่น ๆ แล้ว มีโอกาสเรียนต่อไม่ต่างจากบุตรของเกษตรกรเท่าใดนัก

การกระจายของโอกาสในการเรียนต่อชั้น ม.ศ.4 ของเด็ก จำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดาในภาคต่าง ๆ จะแสดงโดยใช้ลอเรนซ์เคิร์ฟ ซึ่งพล็อตได้จากร้อยละสะสมของนักเรียนที่เรียนชั้น ม.ศ.4 ปี 2520 จำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดาเป็นแกนตั้ง ร้อยละสะสมของประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ จำแนกตามประเภทของอาชีพ ปี 2519 เป็นแกนนอน จะได้เส้นสี่เส้นแสดงการกระจายของโอกาสการเรียนต่อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง (ดังภาพที่ II) และจากภาพยังไม่สามารถบอกได้แน่ชัดว่าการกระจายของภาคใดเท่าเทียมมากกว่า แต่จากการคำนวณหาค่าดัชนีของคุชเนทส์ ปรากฏว่า การกระจายของโอกาสการเข้าเรียนต่อม.ศ.4ของนักเรียนในภาคใต้มีความเท่าเทียมกันสูงกว่าภาคอื่น ๆ ค่าดัชนีของคุชเนทส์เท่ากับ .564 รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ .660 ภาคเหนือเท่ากับ .807 และภาคกลางการกระจายของโอกาสไม่เป็นธรรมมากที่สุด มีค่าดัชนีของคุชเนทส์ เท่ากับ .832 (ดูรายละเอียดการคำนวณค่าดัชนีของคุชเนทส์ในภาคผนวก)

<u>สรุป</u>

โอกาสในการเข้าศึกษาต่อในชั้น ม.ศ.4 ของนักเรียนที่บิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครอง ประกอบอาชีพแตกต่างกันมีไม่เท่ากัน และเช่นเดียวกันในระดับ ม.ศ.1 คือ เด็กที่บิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกร กรรมกร มีโอกาสในการเรียนต่อน้อยกว่า นักเรียนที่บิดา

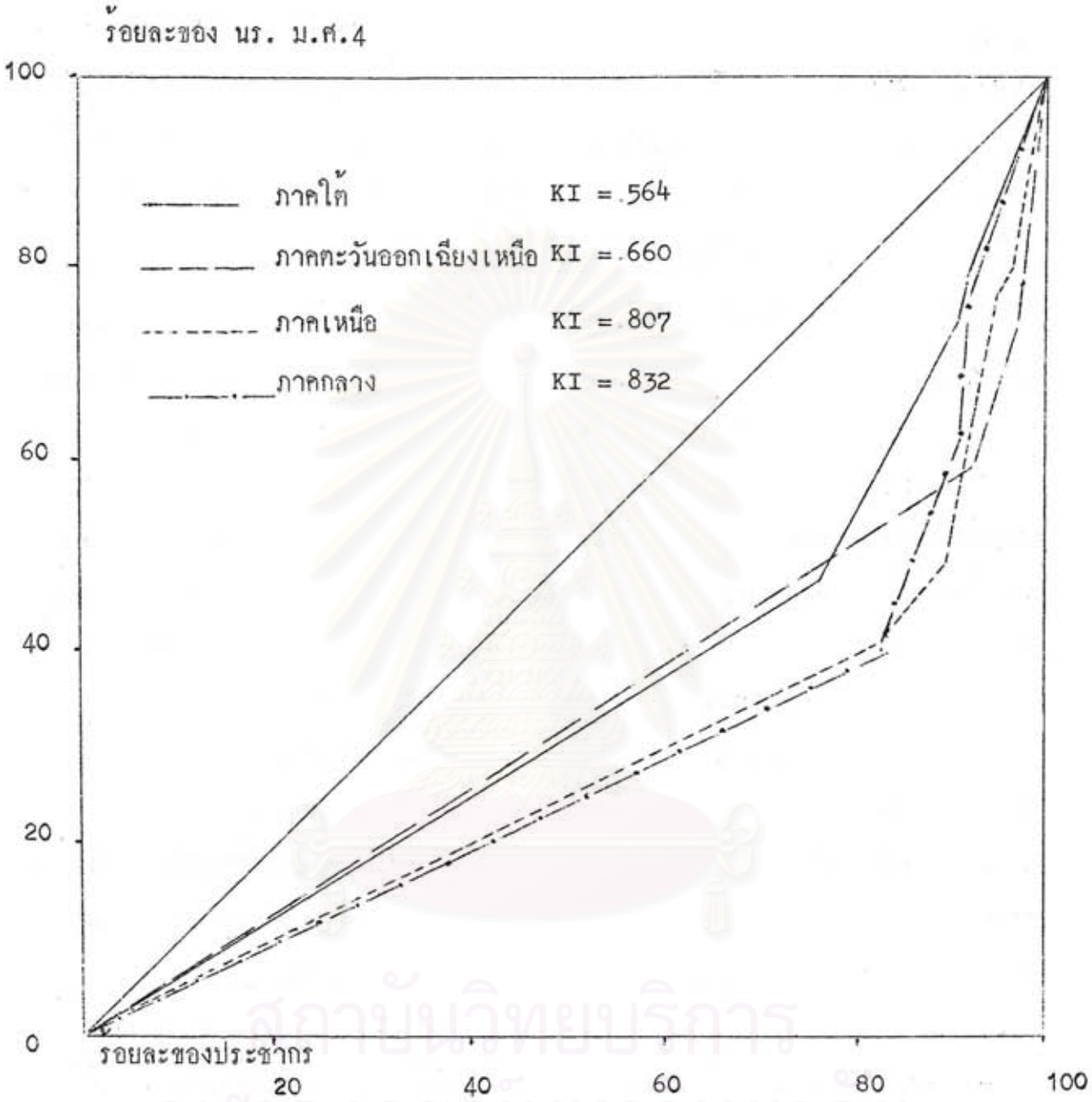

แผนภาพที่ 2 การกระจายของนักเรียน ม.ศ.4 ในภาคต่าง ๆ จำแนกตามอาชีพของบิดาหรือมารดา

มารดาประกอบอาชีพนักธุรกิจ , อุตสาหกรรม, เสมียนลูกจ้าง, ข้าราชการชั้นประทวน อาชีพ-ชั้นสูง และพ่อค้า, เจ้าของร้านชำ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมทางครอบครัวของนักเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นักเรียนได้หรือไม่ได้เรียนต่อ และความเป็นธรรมในการกระจายของโอกาสเข้าเรียนต่อ ม.ศ.4 ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย แตกต่างไปจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไม่มากนัก กล่าวคือ ภาคใต้จะมีการกระจายของโอกาสเข้าเรียนต่อได้เป็นธรรมมากที่สุด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลงเป็นลำดับที่สอง รองลงมาเป็นภาคเหนือ และยังคงมีการกระจายของโอกาสเรียนต่อไม่เป็นธรรมมากที่สุดในภาคกลางเหมือนเดิม

<u>อภิปราย</u>

ตัวเลขแสดงค่าโอกาสที่แสดงให้เห็นในบทวิเคราะห์นี้ ,ต่างจากที่คำนวณได้ในตัวปริญญานิพนธ์ต้นฉบับโดยตรง เพราะในปริญญานิพนธ์ผู้วิจัยใช้ฐานประชากรอายุ 35 ปี ขึ้นไปที่มีงานทำ จำแนกตามประเภทอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และประชากรที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ จำแนกตามประเภทอาชีพเช่นเดียวกันในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แม้ว่าการคำนวณค่าของโอกาสจากฐานทั้งสองดังกล่าวจะแสดงว่าได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากกว่าแต่ไม่สามารถใช้ฐานประชากรดังกล่าวได้ เนื่องจาก ข้อมูลนั้นเป็นของปี 2513 เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนในปี 2520 ระยะเวลาต่างกันมากประการหนึ่ง และที่สำคัญยิ่งไปกว่าก็คือโครงสร้างของประชากร เมื่อจำแนกตามประเภทอาชีพของภาคต่าง ๆ แล้วผิดจากลักษณะความเป็นจริงมาก กล่าวคือ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเกษตรกรร้อยละ 55 กรรมกรร้อยละ 21 ภาคเหนือมีเกษตรกรร้อยละ 56 กรรมกรร้อยละ 20 ภาคกลางมีเกษตรกรร้อยละ 37 กรรมกรร้อยละ 23 และภาคใต้มีเกษตรกรร้อยละ 67 กรรมกรร้อยละ 8 จากตัวเลขโครงสร้างของประชากรบางส่วนนี้ จะเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในแต่ละภาคของประเทศไทยมีร้อยละสูงกว่าค่อนข้างมาก ดังนั้นบทวิเคราะห์นี้จึงต้องใช้ฐานประชากรอายุ 11 ปี ขึ้นไป ที่มีงานทำ จำแนกตามประเภทอาชีพปี 2519 ซึ่งอาจทำให้มองดูตัวเลขแสดงค่าของโอกาสไม่เป็นธรรมสูงจากที่เป็นจริงไปบ้าง

หลายท่านอาจจะมีความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาว่า ภาคกลางซึ่งมีความเจริญประชากรมีความเป็นอยู่ดีกว่าภาคอื่น ๆ น่าจะมีความเสมอภาคทางการศึกษาสูง

กว่าด้วย แต่จากบทสรุปได้แสดงให้เห็นว่า ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคกลาง มีการกระจายของโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ที่เป็นเช่นนี้ สันนิษฐานได้อย่างหนึ่งว่า ภาคกลางนั้นมีความเจริญสูงกว่า ภาคอื่น แต่ลักษณะความเจริญดังกล่าวไม่สามารถกระจายไปทั่วทุกส่วนของภาคได้ จึงทำให้ส่วนที่ได้รับการพัฒนาหรือเจริญอยู่แล้วยิ่งทวีความเหลื่อมล้ำจากส่วนที่เจริญน้อยกว่า และภาคกลางแม้จะเป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดของประเทศ แต่เกษตรกรหาได้มั่งคั่ง , ร่ำรวย ตามผลิตผลของตน เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ดีทั่วไปว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ของภาคกลางไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ทำให้ผลอันพึงมีพึงได้จากแรงงานส่วนใหญ่ตกไปเป็นของผู้ให้เช่าที่ดินหรือนายทุน เกษตรกรเองจึงยังคงยากจนต่อไป สำหรับในภาคตะวันออก-เฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากการกระจายของความเจริญในแต่ละส่วนของภาคประการหนึ่ง การที่เกษตรกรยังมีที่ทำกินเป็นของตนเองประการหนึ่ง และบรรดาบิดามารดาที่มีอาชีพซึ่งจัดว่ามีฐานะดีทางเศรษฐกิจและสังคม มักจะส่งบุตรของตนไปศึกษาต่อที่กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้โอกาสของบุตรเกษตรกร , กรรมกร มีมากขึ้นอีกประการหนึ่ง จึงทำให้ความเสมอภาคทางการศึกษายังคงมีมากกว่าในภาคกลาง

โอกาสการเข้าศึกษาต่อ ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายของ นักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพแตกต่างกันที่ได้วิเคราะห์ออกมาครั้งนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันค่อนข้างสูง จึงเป็นเรื่องที่ผู้บริหารและนักการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในการพิจารณา ถึงความเป็นธรรมจริง ๆ ที่เด็ก ๆ เหล่านั้นควรจะได้รับการศึกษาในฐานะพลเมืองของประเทศ ซึ่งมีสิทธิอันเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์

ภาคผนวก

<u>ลอเรนซ์ เคิร์ฟ</u> (Lorenz Curve)

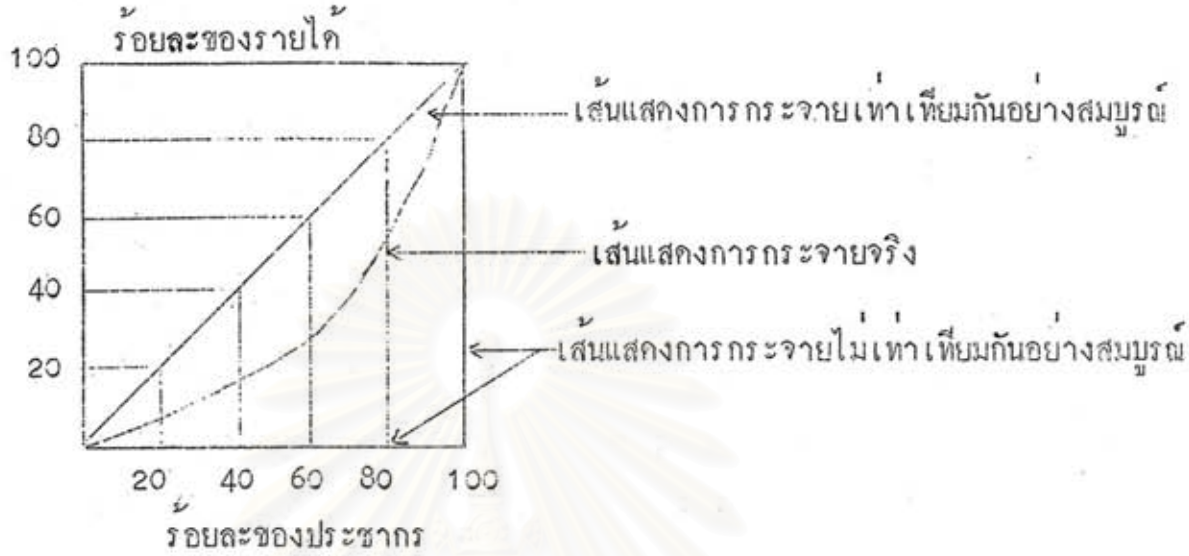

ลอเรนซ์เคิร์ฟ เป็นเคิร์ฟที่แสดงการกระจายความเท่าเทียมกัน โดยปกติจะใช้ในทางเศรษฐศาสตร์ เกี่ยวกับความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ของประชากร ยกตัวอย่างเช่น ถ้ามีการกระจายที่เป็นธรรมอย่างสมบูรณ์ (แต่เป็นไปไม่ได้) ประชากรร้อยละ 20 จะมีรายได้ร้อยละ 20ของประเทศ ถ้ามีการกระจายที่ไม่เป็นธรรม ประชากรร้อยละ 20 อาจมีรายได้เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น เป็นต้น การพล็อตเคิร์ฟจะใช้ร้อยละสะสม ลักษณะของเคิร์ฟจะต้องเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ และร้อยละสะสมด้านแกนนอนจะต้องไม่มากกว่าด้านแกนตั้ง (ทำให้เคิร์ฟอยู่ใต้เส้นแสดงการกระจายเท่าเทียมอย่างสมบูรณ์)

<u>ดัชนีของคุซเนทส์</u> (Kuznets Index)

ดัชนีของคุซเนทส์ เป็นวิธีวัดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้อย่างหนึ่งในหลายวิธี ได้แก่ Gini Coefficient Ratio, Pareto's Coefficient,Theil Index วิธีวัดนี้คิดขึ้นโดย Simon Kuznets ค่าของดัชนีของคุซเนทส์ จะมีค่าระหว่าง 0 – 2 ค่า 0 จะแสดงการกระจายที่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ และค่า 2 จะแสดงค่าในทางตรงข้าม คือไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ การหาค่าใช้สูตรคำนวณ $KI = \Sigma \left| f_i - y_i \right|$

เมื่อ KI = ดัชนีของคุซเนทส์ของการกระจายรายได้

f_i = สัดส่วนของประชากรในชั้นรายได้นั้น

y_i = ส่วนของรายได้ในชั้นนั้นต่อรายได้ทั้งหมด

ในการวัดการกระจายของโอกาสทางการศึกษานี้ f_i ก็จะหมายถึง สัดส่วนของนักเรียนในอาชีพนั้น และ y_i หมายถึง สัดส่วนของประชากรในอาชีพนั้นทั้งหมดต่อประชากรทุกอาชีพ ดูรายละเอียดในการคำนวณค่าดัชนีของคุซเนทส์ สำหรับแต่ละภาค ซึ่งได้แสดงไว้ดังนี้

การคำนวณค่าดัชนีของคุซเนทส์ (Kuznets Index) ของแต่ละภาค

ตารางที่ 1 ดัชนีของคุซเนทส์ สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียนชั้น มศ.1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียน มศ.1	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วน (y_i) ของประชากร	$\lvert f_i-y_i \rvert$
อาชีพชั้นสูง	2	.018	2	.012	.006
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	1	.014	1	.003	.011
พ่อค้าเจ้าของร้านชำ	9	.095	4	.038	.057
เสมียน,ลูกจ้าง,ข้าราชการชั้นประทวน	20	.200	3	.021	.179
เกษตรกรรม	65	.646	86	.888	.242
กรรมกร	3	.027	4	.038	.011
รวม	100	1.000	100	1.000	.506

$$KI = \Sigma \lvert f_i - y_i \rvert$$

$$= .506$$

ตารางที่ 2 ดัชนีของดุชเนทส์สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียนชั้น ม.ศ.1 ภาคใต้

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียนมศ.1	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วนของ (y_i) ประชากร	$\lvert f_i-y_i \rvert$
อาชีพชั้นสูง	8	.078	3	.027	.051
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	7	.072	1	.008	.064
พ่อค้า,เจ้าของร้านชำ	14	.141	8	.079	.062
เสมียนลูกจ้าง,ข้าราชการชั้นประทวน	11	.108	5	.052	.056
เกษตรกรรม	43	.433	76	.762	.329
กรรมกร	17	.168	7	.072	.096
รวม	100	1.000	100	1.000	.658

$$KI = \Sigma \lvert f_i-y_i \rvert$$
$$= .658$$

ตารางที่ 3 ดัชนีของดุชเนทส์สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียนชั้น ม.ศ.1 ภาคเหนือ

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียน มศ.1	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วนของ (y_i) ประชากร	$\lvert f_i-y_i \rvert$
อาชีพชั้นสูง	4	.042	2	.015	.027
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	5	.047	1	.006	.041
พ่อค้าเจ้าของร้านชำ	22	.216	6	.060	.156
เสมียน,ลูกจ้าง,ข้าราชการชั้นประทวน	21	.213	3	.030	.183
เกษตรกรรม	38	.382	81	.819	.437
กรรมกร	10	.100	7	.070	.030
รวม	100	1.000	100	1.000	.874

$$KI = \Sigma \lvert f_i-y_i \rvert$$
$$= .874$$

ตารางที่ 4 ดัชนีของคุชเนทส์สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียน ม.ศ.1 ภาคกลาง

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียน มศ.1	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วนของ (y_i) ประชากร	$\lvert f_i-y_i \rvert$
อาชีพชั้นสูง	9	.086	2	.021	.065
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	1	.013	1	.007	.006
พ่อค้า,เจ้าของร้านชำ	30	.305	9	.093	.212
เสมียนลูกจ้าง,ข้าราชการชั้นประทวน	29	.286	6	.058	.228
เกษตรกรรม	26	.264	70	.701	.437
กรรมกร	5	.046	12	.120	.074
รวม	100	1.000	100	1.000	1.022

$$KI = \Sigma \lvert f_i-y_i \rvert$$
$$= 1.022$$

ตารางที่ 5 ดัชนีของคุชเนทส์สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียนชั้น ม.ศ.4 ภาคเหนือ

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียน มศ.4	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วนของ(y_i) ประชากร	$\lvert f_i-y_i \rvert$
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	2	.019	1	.006	.013
พ่อค้าเจ้าของร้านชำ	28	.277	6	.060	.217
เสมียนลูกจ้าง,ข้าราชการ–ชั้นประทวน และอาชีพชั้นสูง	21	.209	4	.046	.163
เกษตรกรรม	41	.415	82	.819	.404
กรรมกร	8	.080	7	.070	.010
รวม	100	1.000	100	1.000	.807

$$KI = \Sigma \lvert f_i-y_i \rvert$$
$$= .807$$

ตารางที่ 6 ดัชนีของคุชเนทส์สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียนชั้น ม.ศ.4 ภาคกลาง

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียน มศ.4	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วนของ (y_i) ประชากร	$\lvert f_i-y_i \rvert$
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	14	.137	1	.007	.130
พ่อค้า,เจ้าของร้านชำ	23	.227	9	.093	.227
เสมียนลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวนและอาชีพชั้นสูง	23	.231	8	.079	.231
เกษตรกรรม	34	.340	70	.701	.340
กรรมกร	6	.065	12	.120	.065
รวม	100	1.000	100	1.000	.832

$$KI = \Sigma \lvert f_i-y_i \rvert$$
$$= .832$$

ตารางที่ 7 ดัชนีของคุชเนทส์สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียนชั้น มศ.4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียน มศ.4	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วน(y_i) ของประชากร	$\lvert f_i-y_i \rvert$
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	2	.025	1	.003	.022
พ่อค้าเจ้าของร้านชำ	12	.118	4	.038	.080
เสมียนลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวนและอาชีพชั้นสูง	26	.261	3	.033	.228
เกษตรกรรม	57	.571	88	.888	.317
กรรมกร	3	.025	4	.038	.013
รวม	100	1.000	100	1.000	.660

$$KI = \Sigma \lvert f_i-y_i \rvert$$
$$= .660$$

ตารางที่ 8 ดัชนีของคุชเนทส์สำหรับการกระจายของโอกาสการเข้าเรียนชั้น มศ.4 ภาคใต้

อาชีพของบิดาหรือมารดา	ร้อยละของนักเรียน มศ.4	สัดส่วนของ (f_i) จำนวนนักเรียน	ร้อยละของประชากร	สัดส่วนของ (y_i) ประชากร	$\lvert f_i - y_i \rvert$
นักธุรกิจ,อุตสาหกรรม	5	.054	1	.008	.046
พ่อค้า เจ้าของร้านชำ	14	.141	8	.079	.062
เสมียน ลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวนและอาชีพชั้นสูง	20	.195	8	.079	.116
เกษตรกรรม	48	.480	76	.762	.282
กรรมกร	13	.130	7	.072	.058
รวม	100	1.000	100	1.000	.564

$$KI = \Sigma \lvert f_i - y_i \rvert$$
$$= .564$$

ตารางที่ 9 การกระจายเป็นร้อยละของนักเรียนชั้น ม.ศ.1 ตามกลุ่มอาชีพบิดาหรือมารดาจำแนกเป็นประเภทโรงเรียน

ประเภทโรงเรียน \ กลุ่มอาชีพ	อาชีพชั้นสูง	นักธุรกิจอุตสาหกรรม	พ่อค้าเจ้าของร้านชำ	เสมียนลูกจ้างข้าราชการชั้นประทวน	เกษตรกรรม	กรรมกร	รวม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ							
โรงเรียนรัฐบาล	2.2	1.6	10.5	19.2	63.9	2.6	100
โรงเรียนราษฎร์	0.4	0.6	6.1	22.8	67.3	2.8	100
ภาคเหนือ							
โรงเรียนรัฐบาล	4.2	4.3	20.5	19.0	43.1	8.9	100
โรงเรียนราษฎร์	4.3	6.1	26.1	30.5	18.9	14.1	100
ภาคใต้							
โรงเรียนรัฐบาล	8.9	7.0	12.9	11.3	41.4	18.5	100
โรงเรียนราษฎร์	3.6	8.4	18.7	8.7	50.5	10.1	100
ภาคกลาง							
โรงเรียนรัฐบาล	7.5	1.4	28.3	27.3	30.3	5.2	100
โรงเรียนราษฎร์	11.8	0.7	36.5	32.5	15.5	3.0	100

ตารางที่ 10 การกระจายเป็นร้อยละของนักเรียนชั้น ม.ศ.4 ตามกลุ่มของบิดาหรือมารดา จำแนกตามประเภทโรงเรียน

ประเภทโรงเรียน \ กลุ่มอาชีพ	นักธุรกิจอุตสาหกรรม	พ่อค้า, เจ้าของร้านชำ	เสมียน, ลูกจ้างข้าราชการและอาชีพชั้นสูง	เกษตรกรรม	กรรมกร	รวม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ						
โรงเรียนรัฐบาล	3.1	13.7	29.0	51.6	2.6	100
โรงเรียนราษฎร์	0.8	7.2	19.4	70.3	2.3	100
ภาคเหนือ						
โรงเรียนรัฐบาล	1.7	22.5	21.1	45.5	9.2	100
โรงเรียนราษฎร์	2.4	35.1	20.8	35.6	6.1	100
ภาคใต้						
โรงเรียนรัฐบาล	6.7	12.0	26.7	38.5	16.1	100
โรงเรียนราษฎร์	1.9	7.7	11.4	74.8	4.2	100
ภาคกลาง						
โรงเรียนรัฐบาล	12.7	21.5	24.0	34.3	7.5	100
โรงเรียนราษฎร์	15.9	25.0	21.3	33.2	4.6	100

แผนภาพที่ 1 แสดงการกระจายของจำนวนนักเรียน ม.ศ.1, ม.ศ.4 ในปี 2520 ในภาคตะวันออก-เฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

จำนวนนักเรียน ม.ศ.1 ปี 2520

จำนวนนักเรียน ม.ศ.4 ปี 2520

ที่ปรึกษา

นายสิปปนนท์ เกตุทัต

นายเจอรัลด์ คับบลิว ฟราย

หัวหน้าโครงการ

นางสุภางค์ จันทวานิช

ผู้เขียนรายงาน

นางสุภางค์ จันทวานิช

นายชูศักดิ์ มั่งทองคำ

ผู้ออกแบบปก

นายสุรชัย เจียรสมจิตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย